

УДК 351.82:338.439.5

Дудка О. І., здобувач, АМУ

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ**

У статті розглядається проблема формування інформаційного забезпечення державного регулювання аграрного сектору економіки. Виявлено, що сучасні інформаційні технології стали невід'ємною частиною життя людини в усіх сферах його діяльності без винятку, у тому числі й економіці. Крім того, їх раціональне використання може суттєво змінити методологічний підхід до управління економічними системами. У роботі були розглянуті концептуальні положення щодо створення системи інформаційного забезпечення державного регулювання аграрного сектору економіки, а також функції, які повинна вирішувати створювана система.

Ключові слова: *аграрний сектор, державне регулювання, інформаційне забезпечення, управління, функції.*

In the article considered the problem of formation of information support of state regulation of the agrarian sector of the economy. It was revealed that modern information technologies have become an integral part of human life in all spheres of its activities without exception, including the economy. In addition, their rational use can significantly change the methodological approach to the management of economic systems. The paper examined the conceptual provisions establishing a system of information support of state regulation of agrarian sector of economy, as well as functions that should solve the new system.

Keywords: *agricultural sector, government regulation, information provision, management, functions.*

Постановка проблеми. Сучасні інформаційні технології стали невід'ємною частиною життя людини в усіх сферах його діяльності без винятку, у тому числі й економіці. Їх раціональне використання може суттєво змінити методологічний підхід до управління економічними системами. Гостра необхідність вирішення завдань, пов'язаних з формуванням і ефективним використанням інформаційного ресурсу в управлінні аграрним виробництвом, стала невідворотною реальністю. У сучасному світі, на нашу думку, ефективно управління аграрним сектором без інформаційних технологій неможливо.

У зв'язку з цим необхідно знайти відповіді на такі питання:

- 1) який характер інформації?;
- 2) де і яким чином її можна отримати?;
- 3) як її використовувати?.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти зростання ролі інформаційного ресурсу, розвитку інформаційної інфраструктури аграрного сектору економіки та формування інформаційного забезпечення державного регулювання аграрного сектору економіки висвітлено в роботах О.М. Бородіної, Л.Ю. Волощенко, Л.М. Васільєвої, М.А. Латиніна, Г.В. Ленівова, Т.О. Осташко та ін.

Постановка завдання. Ефективне управління аграрним сектором не можливе без формування інформаційного забезпечення державного регулювання аграрного сектору економіки. З цією метою в роботі розглядається ряд концептуальних положень щодо створення такої системи і функцій, які повинна вирішувати створювана система.

Виклад основного матеріалу. Конкретний зміст питань залежить від цілей керованої системи, умов її діяльності, ресурсного наповнення й інтелектуального змісту.

Відповідь на перше питання має спиратися на показники досягнень економічної, біологічної, статистичної областей науки, що мають пряме або опосередковане відношення до аграрного виробництва. Оскільки інформація має відношення до цілого комплексу різних сфер наукової та практичної діяльності, необхідні зусилля фахівців різних галузей науки, озброєних інструментарієм, що дозволяє реалізувати їх інтелектуальний потенціал.

На формування і функціонування аграрної економічної системи і на її структуру безпосередній вплив здійснює зміст функцій управління, способи їх реалізації, їх розподіл, склад і співвідношення [3]. Ми розглядаємо функції управління з точки зору розвитку механізму управління аграрною економічною системою в умовах переходу управління на більш високий якісний рівень використання інтелектуального та інформаційного ресурсу, методів моделювання та сучасних інформаційних технологій з урахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва. Ці процеси пов'язані з необхідністю певних змін складу, змісту і співвідношення функцій управління аграрною економічною системою.

В управлінні виділяють такі функції, як передбачення, організація, розпорядження, координація і контроль, в яких принципово істотне значення має інформація, що вимагає організації інформаційної системи управління функціями якої є збір, первинна обробка, зберігання і передача інформації; контроль; аналіз; планування; прогнозування; організація та координація; оперативне керування; стимулювання і мотивація. Таким чином, функції управління являють собою складну систему інформаційних алгоритмів, яка несе відомості про керовану систему і зовнішнє середовище, що перетворює її в керуючу інформацію і доводить до виконавців та інших користувачів.

Функції управління поділяють на три групи, а саме:

– функції перетворення (і створення нової) інформації – аналіз, прогнозування, планування, оперативне управління, організація та координація, дослідження;

– функції обміну інформацією – передача інформації, навчання, стимулювання і мотивація;

– функції збору й обробки інформації – пошук, збір, первинна обробка, зберігання, актуалізація інформації.

Особлива роль у цій галузі управління відведена контролю, який у разі необхідності може забезпечити коригування раніше прийнятих рішень або ініціювати прийняття нових. Система контролю може і повинна служити своєчасному використанню та посиленню позитивних тенденцій, виявлятися на будь-якому рівні контролю, але в той же час контроль повинен бути розумним. Будь-який вид контролю може працювати ефективно при дотриманні стосовно нього таких вимог: цілеспрямованість, системність, своєчасність, незалежність від тиску з боку, результативність, максимальна простота і економічність. Найважливіші групи, які потребують безперервного контролю, це економічні, агробіологічні, трудові, екологічні, природні тощо [1].

Ефективним контроль є в тому випадку, якщо за ходом реалізації прийнятих рішень і умов їх виконання, а також за складними в ході цих заходів тенденціями, ведеться цілеспрямований моніторинг у всьому видовому розмаїтті, а саме: економічний моніторинг, агро-моніторинг, моніторинг землі, природних умов тощо. Навіть просте перерахування моніторингових операцій вказує на масштабність дій за охопленням усіх груп контрольованих показників. Тому ефективне здійснення контролю можливе лише з активним використанням сучасних інформаційних технологій поряд зі звичними традиційними методами, результати яких теж повинні бути внесені в інформаційні сховища.

Результати моніторингових операцій повинні служити керівництвом до подальших коригувальних дій. Специфікою моніторингу є те, що об'єктом коригування можуть бути умови, а також склад контрольованих показників, тобто завдання спостереження, класифікації й ідентифікації не можуть бути вирішені «раз і назавжди» навіть за умови сталості цілей і ресурсного обмеження керованої системи, а потребують вирішення при будь-якій зміні умов. При цьому всі важливі проміжні етапи реалізації функції контролю фіксуються в інформаційному блоці з перспективою можливого використання їх результатів в якійсь галузі, наприклад, у межах функції перетворення (прогнозний контроль) [2].

Функція аналізу спрямована на виявлення причин змін значень, заданих або нормативних параметрів у той чи інший бік, що визначають стан керованої системи на період проведення аналізу. Ситуації, які не отримали параметричного опису або описані частково, також повинні піддаватися аналізу, навіть якщо їх розвиток виходить за рамки припущень, позначених

у момент прийняття рішень.

Аналіз може мати поточний (плановий) характер або ж бути ініційованими (результатами проведеного прогнозування, контролю, розрахунково-аналітичної діяльності). Інформативним і ефективним аналіз може стати за умови раціонального використання комплексу планових, нормативних, облікових і звітних показників, що демонструють стан і розвиток керуючої системи та її зовнішнього середовища. Таким чином, виникає необхідність формування інформаційної бази, що забезпечує вектор напрямку аналізу.

Аналіз правового регулювання здійснює аналіз діяльності правової сфери на державному і регіональному рівнях з позицій вивчення ступеня її впливу на діяльність керованої агроекономічної системи. З цієї ж точки зору необхідно на державному та регіональному рівнях аналізувати політичні процеси, які відбуваються в суспільстві, у тому числі наміри і дії владних структур [5].

Функція планування покликана визначати можливі шляхи досягнення мети, знижуючи і долаючи неточності та невизначеності щодо структури, функцій і законів існування й розвитку керованої системи. Реалізація функцій планування включає два основні варіанти: стратегічне або перспективне планування – постановка і обґрунтування цілей, і тактичне планування – вибір оптимального напрямку для досягнення поставлених цілей, воно може мати як довгостроковий, так і поточний характер.

Аналіз в управлінні економічною інформацією носить характер прогнозу і в силу рекомендаційного характеру надає економічним суб'єктам право вільного прийняття рішень. Важко переоцінити роль індикативного планування (на всіх рівнях), тому що воно дає можливість товаровиробникам орієнтуватися у всіх напрямках. Система управління агроекономічною системою має ієрархічну структуру, та індикативне планування дозволяє, контролюючи підсистеми нижчих рівнів та встановлюючи рамки їх діяльності, залишати за ними право на певну свободу на вибір шляхів досягнення поставлених цілей і використовуваних методів, тим самим сприяючи децентралізації управління. З урахуванням особливостей розвитку процесів ринкової економіки, можливих ризиків аграрного виробництва це сприяє підвищенню гнучкості управління.

Сукупність дій і процедур, які складають процес планування – дослідження, аналіз, оптимізація, прогнозування тощо – спрямована на вибір шляхів досягнення поставленої перед системою завдання. Використання системного підходу в плануванні на базі моделювання із залученням сучасних інформаційних технологій дозволяють робити такі шляхи оптимальними. Ринкові закони в економіці не тільки не заперечують планування, а й активно вводять його в виробничі системи. Це дозволяє уникнути економічних втрат і домогтися ділового успіху, що підтверджує як вітчизняний, так і світовий досвід.

У процесах планування аграрного виробництва мають ураховуватися

екологічні аспекти, що включають у себе заходи, що дозволяють мінімізувати збиток від використання невідновних ресурсів, з одного боку, і контроль над вмістом у продукції шкідливих для здоров'я населення речовин, з другого боку. Для цього необхідно дотримання санітарно-гігієнічних норм і посилення відповідних вимог до продукції, що виробляється.

Природно-кліматичні умови України вимагають високих витрат енергоресурсів, що також не може не позначатися на підсумкових економічних показниках економічної діяльності.

У процесах планування повинні знаходити відображення вимоги, продиктовані практикою використання інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур, що дозволяє домогтися забезпечення оптимальної реалізації біологічного потенціалу різних видів рослин. При цьому важливою умовою є окупність витрат за рахунок підвищення продуктивності праці та врожайності вирощуваних культур [4].

Таким чином, активне планування націлене на використання адаптаційних механізмів за допомогою врахування природних економічних і соціально-економічних чинників.

Функція прогнозування спрямована на зниження невизначеності функціонування керованої системи в перспективі, причому поширення цієї функції не обмежується внутрішніми параметрами аграрного сектору, але і поширюється на основні показники зовнішнього середовища. Багато вчених вважають помилковим виділення функції прогнозування як самостійну, а схильні ототожнювати її з плануванням, насправді, вона дуже тісно пов'язана з іншими функціями (контроль, аналіз, планування тощо) і з цим пов'язана доцільність використання методів прогнозування в реалізації інших функцій, найчастіше функцій аналізу і планування. Прямо чи опосередковано прогнозування повинно охоплювати практично всю управлінську діяльність.

Важливою умовою ефективного функціонування керованої системи і досягнення нею поставлених цілей є її чітка організація, яка полягає у створенні з елементів системи організаційних структур, тобто у встановленні між підсистемами, а також зовнішнім середовищем, постійних і тимчасових зв'язків, розподіл ступеня відповідальності між підсистемами і всередині кожної підсистеми. Організаційна структура агроекономічної системи не встановлюється раз і назавжди одноразовим рішенням і тут вступає в дію функція координації, що забезпечує узгоджені дії всіх підсистем всередині керованої системи. Функція координації спрямована на координацію діяльності підсистем, згладжування внутрішніх конфліктів між підсистемами і сприяє підпорядкуванню приватних цілей більш масштабним.

Функції стимулювання і мотивації спрямовані на створення умов на виробництві для реалізації трудового потенціалу персоналу, зацікавленості в якісному виконанні своїх трудових обов'язків, активної участі у виробничому процесі, підтримки факторів, що впливають на економічну діяльність, таких, як здоров'я, освіта, професіоналізм. На тлі досягнень науково-

технічного прогресу зростає інтелектуалізація виробництва і це диктує необхідність реалізації інтелектуальної складової трудового потенціалу аграрного сектору. Саме це є основним завданням стимулювання та мотивації.

Для успішного втілення в життя функції стимулювання існує ряд прийомів і підходів, зокрема адміністративних, моральних, економічних, психологічних. Як показує історичний досвід, самою непродуктивною є організація праці, заснована на примусі. Серйозний напрямок стимулювання і мотивації праці сільського населення. До числа важливих чинників мотивації праці сільського трудівника відноситься розвиток соціальної інфраструктури на селі, яка на сьогоднішній день значно поступається аналогічній у промисловій сфері. У зв'язку з цим на першому місці виступають питання забезпечення якісної освіти для дітей і медичного обслуговування на селі. Соціальне благополуччя прямо створює умови для зацікавленості працівника в результатах своєї праці, творчого підходу до мінливих ситуацій аграрного виробництва.

Таким чином, реалізація функції стимулювання та мотивації в аграрному секторі повинна носити цілеспрямований, систематичний і перманентний характер з обов'язковим урахуванням особливостей аграрного виробництва, регіональних умов і місцевих традицій.

Висновки. Отже, з наведеного аналізу стає очевидним, що подальше ефективне управління аграрним сектором убачається в діяльному формуванні та використанні інформаційного забезпечення державного регулювання аграрного сектору економіки. З цією метою в роботі були розглянуті концептуальні положення щодо створення такої системи та функції, які повинна вирішувати створювана система.

Список використаних джерел

1. Васільєва Л. М. Формування інноваційно орієнтованої системи управління аграрним сектором [Електронний ресурс] / Л. М. Васільєва // Публічне адміністрування: теорія та практика: електрон. зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 2 (6). – Режим доступу до журн. : www.dridu.dp.ua/zbirnik/index.html.
2. Бородіна О. М. Державне сприяння розвитку аграрного сектору економіки: виклики часу / О. М. Бородіна // Економіка та держава. – 2006. – № 5. – С. 8–11.
3. Концепція реформування управління аграрним сектором. Проект / П. Т. Саблук, В. П. Ситник, Ю. Я. Лузан та ін. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – 46 с.
4. Латинін М.А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання : монографія / М.А. Латинін – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – 320 с.
5. Осташко Т.О. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ / Т.О. Осташко, Л.Ю. Волощенко, Г.В. Ленінова ; відп. ред. В.О. Точилі ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2010. – 208 с.